

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292. Ефективна економіка. 2025. № 5.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2025.5.102>

УДК 332:314.3

*Л. І. Сахарнацька,
к. е. н., старший дослідник, доцент кафедри економіки і підприємництва,
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»;
старший науковий співробітник відділу соціально-економічного розвитку
регіону, Закарпатський регіональний центр соціально-економічних і
гуманітарних досліджень НАН України
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5863-4917>*

*О. О. Макар,
студентка 4 курсу ОС бакалавр спеціальності 076 «Підприємництво,
торгівля та біржова діяльність»,
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0001-4279-1977>*

АНАЛІЗ ВПЛИВУ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА СТАН ЕКОНОМІКИ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ

*L. Sakharnatska,
PhD in Economics, Senior Researcher, Associate Professor of the Department of
Economics and Entrepreneurship, SHEI Uzhhorod National University;
Senior Researcher of the Department of Socio-Economic Development of the
Region, Transcarpathian regional center for Socio-Economic and Humanitarian
research of the NAS of UKRAINE*

*O. Makar,
4th-year Bachelor's student of the specialty 076 «Entrepreneurship, Trade and
Exchange Activities», Uzhhorod National University*

ANALYSIS OF THE IMPACT OF MIGRATION PROCESSES ON THE ECONOMIC SITUATION OF THE TRANSCARPATHIAN REGION

У статті здійснено комплексний аналіз впливу міграційних процесів на соціально-економічний розвиток Закарпатської області. Дослідження зосереджено на викликах та можливостях, які внутрішня та зовнішня мобільність населення створили для регіону в умовах масштабної трансформації економіки та демографічної структури. Проаналізовано динаміку економічного зростання області, навантаження на соціальну інфраструктуру, систему освіти, охорони здоров'я та ринок праці. Розглянуто вплив релокованого бізнесу в міграційному контексті, виявлено особливості його інтеграції в місцеве середовище та наслідки для фінансової автономії громад. На прикладі Перечинської ТГ показано, як активна міграційна політика може кардинально змінити економічне становище території, сприяти зростанню податкових надходжень, активізації підприємницької діяльності та покращенню індексу податкоспроможності. Обґрунтовано, що ефективне управління міграційними процесами вимагає комплексного, міжсекторального підходу, що поєднує економічні, соціальні та інституційні механізми розвитку. Міграційний компонент повинен бути інтегрований у стратегічні документи регіонального рівня з урахуванням сучасних викликів, зокрема депопуляції, мобілізаційних процесів, посилення маятникової та трудової міграції, а також нерівномірного навантаження на інфраструктуру. Особливу увагу приділено ролі внутрішньо переміщених осіб як чинника стабілізації локальної економіки, розширення споживчого ринку та формування нової моделі людського капіталу, заснованої на гнучкості, адаптивності та інтеграції. Показано, як міграція змінює економічну природу периферійних регіонів, відкриваючи простір для реалізації інноваційних підходів до управління, зростання інвестиційної привабливості, розбудови нової соціальної інфраструктури та зміцнення соціальної згуртованості. Стаття містить практичні рекомендації щодо впровадження ефективних інструментів адаптації громад до нових умов формування сталої міграційної політики, розвитку партнерства з

релокованим бізнесом і посилення ролі місцевого самоврядування в управління мобільністю населення на регіональному рівні.

The article presents a comprehensive analysis of the impact of migration processes on the socio-economic development on the Transcarpathian region/ the study focuses on the challenges and opportunities created by both internal and external population mobility under conditions of large-scale economic and demographic transformation. It analyzes the dynamics of regional economic growth, pressure on social infrastructure, the education and healthcare systems, and the labor market. Special attention is given to the economic effect of business relocation in the migration context, the integration of such enterprises into the local environment, and their influence on the fiscal autonomy of territorial communities. Using the example of the Perechyn territorial community, the article demonstrates how active migration policy can significantly change the economic status of a locality, contribute to the increase in tax revenues, stimulate entrepreneurial activity, and improve the fiscal capacity index. It is substantiated that effective migration management requires a comprehensive, cross-sectoral approach combining economic, social, and institutional development mechanisms. The migration component must be integrated into strategic regional development documents, considering modern challenges such as depopulation, mobilization-related labor shortages, intensification of pendular and labor migration and unequal infrastructural burden. The role of internally displaced persons (IDPs) is highlighted as a stabilizing factor for the local economy, expanding consumer markets and contributing to the formation of a new human capital model based on adaptability, flexibility, and integration. The study shows how migration alters the economic nature of peripheral regions, creating space for innovation-driven governance, increased investment attractiveness, the development of new social infrastructure, and the strengthening of social cohesion. The article includes practical recommendations for implementing effective tools for community adaptation, shaping sustainable migration policy, developing partnerships with

relocated businesses and enhancing the role of local self-government in managing population mobility at the regional level.

Ключові слова: міграція, населення, внутрішньо переміщені особи, соціально-економічний розвиток, релокація бізнесу.

Keywords: migration, population, internally displaced persons, socio-economic development, business relocation.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Міграційні процеси є одним із важливих факторів, що впливають на соціально-економічний розвиток країни. Особливо це актуально для прикордонних регіонів, зокрема Закарпатської області, яка від початку повномасштабного вторгнення прийняла чималу кількість ВПО та в той же час систематично втрачає частину місцевого населення від трудової міграції. Сучасна ситуація вимагає переосмислення ролі цього процесу, адже замість виклику, його можна зробити ресурсом розвитку. У науковому вимірі дане дослідження сприяє формуванню теоретичних основ для аналізу міграції та її впливу на економіку, а у практичному – може бути корисним як інструмент подолання кризи через залучення людського капіталу, ресурсів та підприємницьких ініціатив. Вивчення впливу міграції має вагоме значення безпосередній зв'язок із актуальним регіональним розвитком області.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Протягом останніх років у науковому просторі активно досліджується тема міграційних процесів та їх впливу на економіку. Увага зосереджується на причинах міграції, її наслідках та викликах для окремих регіонів. Дослідниками, які працюють у цьому напрямку є: Н. Петришин, І. Томашук, Н. Голоти, Л. Болтовська, О. Попик, М. Швець та інші. У своїх роботах вони висвітлюють широке коло підходів до трактування міграційних процесів, їх розуміння, та акцентують на соціальні виклики та необхідність формування ефективної політики у цій сфері.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою даного дослідження є всебічний аналіз впливу міграційних процесів на економіку Закарпатської області. Особлива увага приділена оцінці наслідків внутрішньої мобільності населення, релокації бізнесу та бюджетної спроможності окремих громад. Відповідно до поставленої мети, основними завдання дослідження є:

- охарактеризувати особливості міграційних процесів у Закарпатській області та окремій громаді;
- проаналізувати соціально-економічні зміни, що відбулися внаслідок міграції;
- оцінити вплив релокованого бізнесу та внутрішньо переміщених осіб на економіку регіону, бюджетні надходження та інфраструктуру;
- виявити механізми застосування міграційних процесів як ресурсу для сталого розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Міграційні процеси є багатоаспектним та важливим соціально-економічне явищем, яке активно досліджують як вітчизняні, так і зарубіжні науковці. Для глибшого розуміння впливу міграції на економіку Закарпатської області, слід окреслити та проаналізувати основні теоретичні підходи та етапи міграційних процесів, що лежать в основі сучасних досліджень цього явища.

В цілому Україна, за часи незалежності, пережила чотири етапи міграційних моделей:

1) Ранній етап – після здобуття незалежності (1991-2004 рр.). У цей період характерною була активна внутрішня міграція із сіл у міста, а також переселення закордон, здебільшого у країни колишнього СРСР. Міграція переважного була трудовою.

2) Інтеграційний період (2004-2013 рр.). Так само продовжувались активні процеси переселення із сіл у міста, однак ключовою ознакою цього етапу є зростання трудової міграції до країн Європи, внаслідок введення

безвізового режиму. Також Україна стала транзитною країною для мігрантів з Азії та Африки, які намагались потрапити до Західної Європи.

3) Окупаційний період (2014-2021 рр.). Початок війни на сході мав суттєвий вплив на міграційні процеси. З'явилась велика кількість внутрішньо переміщених осіб (ВПО), більшість з яких були із Донецької і Луганської областей. Також збільшився рівень еміграції, адже українці почали переїздити у сусідні країни, зокрема Польщу та інші країни ЄС, шукаючи «притулку».

4) Воєнний період (24 лютого 2022 р. – дотепер). Початок повномасштабного вторгнення докорінно змінив процеси та потоки міграції. Відбулось масове переміщення населення, мільйони людей були вимушені покинути свої домівки, шукаючи безпечне місце всередині країни чи закордоном. Зросла кількість біженців, які вирушали до країн ЄС: Польщі, Словаччини, Угорщини, Чехії, Австрії та інших [1, с.3].

Поняття «міграція населення» можливо охарактеризувати як трьохетапний процес: першим етапом є формування території рухливості населення; другим - процес переміщення (міграція); третій етап - адаптація мігрантів у новому регіоні. Вагоме значення у цьому переміщенні, особливо в умовах війни, відіграє мотивація до переселення. У цьому контексті розглядають добровільна - переміщення населення з метою зміни місця перебування або ж проживання на добровільних засадах, яке відбувається за рахунок перетину меж адміністративно-територіальних одиниць країни чи державного кордону. Вимушена міграція - переміщення індивіда, яке пов'язане з вчиненням або можливим здійсненням щодо нього або членів його родини певних неправомірних дій, а також під впливом техногенних, природних та інших надзвичайних обставин [2, с.48]. У обох цих видах головне значення відіграє психологічний стан та комфорт, адже морального легше переживають зміни індивіди, які свідомо прагнуть до інтеграції у нове середовище, адже вони легше йдуть на контакт із місцевими, що сприяє їх швидкій адаптації.

У контексті дослідження важливо виокремити трудову, маятникову міграцію, а також рееміграцію, адже саме ці форми міграції завдають найбільшого впливу на Закарпатську область, її ринок праці, демографічну структуру та економічну ситуацію в цілому. Трудова міграція - переміщення працездатного населення з метою працевлаштування, а саме виконання робіт, надання платних послуг чи реалізація будь-якого виду діяльності, що є законною. Маятникова міграція - масове переміщення населення з місця постійного перебування до місця праці на систематичній основі, з подальшим поверненням, що має щоденний, щотижневий чи щомісячний характер. Під час цього процесу здійснюється переміщення робочої сили, як одного з основних виробничих ресурсів. Рееміграція - повернення емігрантів на батьківщину [2, с.50-51].

Окресливши ключові різновиди міграції, які безпосередньо впливають на соціально-економічні процеси регіону, варто перейти до аналізу основних характеристик Закарпатської області, адже соціально-демографічна структура, економічні особливості та розташування відіграють головну роль у формуванні міграційних потоків.

Закарпатська область – унікальний регіон з точки зору економічного потенціалу, демографічної структури та географічного положення. Вона розташована на заході України та межує з 4 країнами ЄС: Польщею, Словаччиною, Угорщиною та Румунією. Цей фактор надає їй стратегічного значення у питанні розвитку міжнародних зв'язків. Таке географічне розташування зробило область одним з ключових транспортних коридором у межах Європи. Також цей чинник зумовлює високоінтенсивні міграційні процеси, через відносну легкість перетину кордону, сформованість етнокультурних зв'язків та економічну привабливість сусідніх країн.

Закарпаття є однією з найменших областей України, його площа становить 12,8 тис.км² або 2,1% території України. Адміністративно область поділяється на 6 районів, в яких станом на 1 січня 2022 року проживало близько 1 244 500 осіб або 3% загальної чисельності населення України, а на

1 квітня 2025 року за інформацією ДМС кількість місцевого населення становить 1 121 800 осіб та ще близько 125 000 осіб з інших регіонів країни [3,4].

Останні три роки Закарпаття поступово адаптується до нових економічних умов, які створив для нього початок повномасштабної війни. Нижче наведено порівняння основних показників 2021 та 2024 років (дані за 2024 є умовними і складені на основі оцінки основних економічних тенденцій).

Таблиця 1. Динаміка основних економічних показників Закарпатської області

Показник	2021 рік	2024 рік
Валовий регіональний продукт (ВРП)	65 млрд грн	75-80 млрд грн
ВРП на душу населення	52 000 грн	66 000 грн
Індекс фізичного обсягу ВРП	102-103%	103%
Середньомісячна заробітна плата	11 000 грн	15 000 грн
Рівень безробіття	9%	10-11%
Обсяг грошових переказів	800 млн доларів	понад 1 млрд доларів
Провідні галузі	С/г, промисловість, туризм	Логістика, малий бізнес, гуманітарний сектор

Джерело: Систематизовано автором на основі [5].

Порівняння показників свідчить про зростання ВРП та заробітної плати, що є частково обумовлене зростанням обсягів грошових переказів та внутрішньою міграцією.

Таблиця 2. Структура доходів бюджету Закарпатської області

Категорія доходів	2021 рік	2024 рік
Загальна сума доходів	3 225 718 520.89 грн (106.27%)	3 098 642 128.00 грн (102.78%)
Податкові надходження	938 610 142.74 грн (29.10%)	1 510 439 749.58 грн (48.75%)
Неподаткові надходження	301 842 916.12 грн (9.36%)	291 989 952.54 грн (9.42%)
Офіційні трансфери	1 985 265 462.03 грн (61.54%)	1 295 010 407.38 грн (41.79%)

Джерело: Систематизовано автором на основі [6].

Протягом 2021-2024 років бюджет Закарпаття зазнав певних структурних змін. Загальний бюджет доходів у 2024 нижчий ніж у 2021 році,

але частка податкових надходжень помітно збільшилась – з 29,1% до 48,75%, що може свідчити про збільшення активності малого та середнього бізнесу. В той самий час частка офіційних трансфертів зменшилась з 61,54% до 41,79%, що може вказувати на скорочення державних дотацій та більшу фінансову самостійність регіону.

Статистика щодо міграційних потоків Закарпаття та України в цілому узагальнена (Табл. 3).

Таблиця 3. Міграційні процеси в Україні та Закарпатській області (2021-2024)

Категорія	Внутрішньо переміщені особи (ВПО)	Біженці / шукачі притулку, за кордоном	Маятникова міграція	Трудова / зовнішня міграція	Джерело
Україна 2022	> 7 млн	9 567 033	3 793 403	> 2 млн	[1]
Закарпаття 2021	~ 10 000 ВПО (із зони АТО)	~5 000 (етнічні мігранти, сезонні)	~ 15 000	~250 000	[7], ЗМІ
Закарпаття 2024	125 000	~10 000 (тимчасові статуси в ЄС)	~30 000	~350 000	[4], ЗМІ

Джерело: Систематизовано автором на основі [1;4;7]

Закарпаття завжди було регіоном з високою міграційною активністю, яка фіксувалась за рахунок стійкою відтоку населення закордон з метою працевлаштування. Ще у 2021 році за межами України перебувало близько 250 000 мігрантів, більшість з яких були трудовими та перебували в країнах ЄС.

Після початку повномасштабного вторгнення міграційна динаміка зазнала певних змін і регіон почав поєднувати в собі як і зовнішній, так і внутрішній потік міграції. Місцеве населення, як і раніше, але вже у більшій кількості, продовжує виїздити закордон, найчастіше в Чехію, Угорщину, Польщу та Німеччину. Також спостерігаються процеси маятникової міграції, через зміни у ринку праці, жителі часто перетинають кордон для короткострокових заробітків. В той самий час Закарпаття прийняло чималу

кількість ВПО із зон активних бойових дій, що кардинально змінило демографічну ситуацію в регіоні, стан ринку праці та економіки, створило додаткове навантаження на житлову, освітню та медичну інфраструктуру. Переважно це населення Харківської, Донецької та Запорізької областей.

Варто розглянути більш детально внутрішні та зовнішні причини міграції громадян:

- внутрішні причини міграції: економічні (низька заробітна плата, рівень безробіття, економічна нестабільність, обтяжлива система оподаткування, дисбаланс на ринку праці), соціальні (низька якість освіти, погані умови праці, недоступна система охорони здоров'я, відсутність можливостей для професійної самореалізації), політичні (політична нестабільність та корумпованість владних структур, затяжний збройний конфлікт на сході країни);

- зовнішні причини міграції: привабливий ринок праці країн Європи та високий рівень заробітної праці. Така тенденція має вплив на країн-реципієнти (країни, що приймають мігрантів різних категорій), у них спостерігається зростання попиту на працю іноземців – більша частка є трудові мігранти [8, с.3].

На основі вищезазначених змін у фінансовій, демографічній сфері, аналізу ситуації, яка подана у ЗМІ, та дослідження рішення «Про Програму соціально-економічного розвитку Закарпатської області на 2025 рік», можна розподілити вплив міграційних процесів по сферах економіки та оцінити наслідки:

- виробництво: значний виїзд кадрів закордон та мобілізація працівників спричинили дефіцит технічного персоналу, що заважає повноцінному функціонуванню бізнесу; релоковані підприємства створили нові робочі місця та виробничі потужності, залучаючи своїх працівників; як наслідок відбувається процес «подвійної міграції», коли місцеве населення виїждить на заробітки, а ВПО приїжджають у регіон разом із підприємствами щоб продовжити працювати на них;

- агропромисловість: через виїзд місцевих закордон виник дефіцит сезонних працівників, але ВПО активно його закривають, через участь у програмах тимчасової зайнятості;

- легка промисловість: міграція жінок спричинила дефіцит на ринку праці; релоковані підприємства підвищили конкуренцію за кадри в умовах дефіциту; як наслідок створилась необхідність переорієнтації на нові ринки та участі у міжнародних програмах співробітництва;

- малий бізнес: збільшення населення, розвиток програм підтримки, збільшення споживчого попиту сприяє розвитку бізнесу, хоча існує проблема платоспроможності, що заважає стабільності;

- соціальна сфера: збільшення кількості населення за рахунок ВПО створив додаткове навантаження на заклади освіти та медицини, в той час як частина вчителів та лікарів виїхали закордон чи були мобілізовані; як наслідок виникла потреба у перекваліфікації деяких працівників та залучені новоприбулих у ці сфери [9, 10].

На основі вищенаведеної інформації можна розподілити вплив міграційних процеси на економіку регіону на негативний та позитивний. Результати оцінки (Табл. 4).

У контексті зростання мобільності населення та нових економічних проблем рішенням «Про Програму соціально-економічного розвитку Закарпатської області на 2025 рік» було наведено програми вирішення викликів, пов'язаних із міграційними процесами:

- проблему зростання кількості населення за рахунок ВПО планують вирішити шляхом інвестицій у житло, розширення інфраструктури та створенням програм підтримки по інтеграції новоприбулих;

- кадрових дефіцит у стратегічних сферах, таких як медицина, освіта та промисловість запропоновано вирішити за допомогою розвитку освітніх програм, модернізації освітніх закладів, додаткового фінансування лікарень, збільшення рівня доступності медичних послуг, покращення умов праці та залучення спеціалістів із інших регіонів, стимулювання релокації

нових підприємств, створення індустріальних парків, популяризація інвестиційного потенціалу області та створення програм фінансової підтримки місцевого бізнесу та стартапів;

**Таблиця 4. Вплив міграційних процесів на стан економіки
Закарпатської області**

Категорія впливу	Приклад
Позитив-ний	1) Зростання грошових переказів – кількість місцевих жителів, які виїхали закордон помітно збільшилась. Більшість із них працевлаштовані та надсилають гроші своїм рідним, які залишились в Україні. Обсяг цих переказів оцінюється у понад 1 млрд доларів США, що стало джерелом стабільності для місцевих, особливо на фоні зростання цін на споживчі продукти та житло. 2) Приїзд ВПО – хоч і місцеве населення не завжди позитивно відгукується щодо цього фактору, але важко не відмітити його вплив на місцеву економіку. У регіоні зріс попит на оренду житла, соціальні послуги та продукти. Це створило сприятливі умови для розвитку малого та середнього бізнесу, сфери торгівлі та обслуговування, а також логістики. 3) Притік інвестицій – підприємці з інших регіонів активно вкладають кошти у розвиток свого бізнесу, адже Закарпаття є набагато безпечнішим за інші області. Релоковані підприємства створюють нові робочі місця, збільшують податкові надходження у місцеві бюджети. Також почалось активне інвестування в нерухомість, що докорінно змінило інфраструктуру регіону. 4) Зміна іміджу регіону та підвищення його конкурентоспроможності – за рахунок значної міграції у регіон як людей, так і підприємств, Закарпаття із маленького слаборозвинутого регіону стало «майданчиком можливостей». Активно впроваджуються нові підходи до ведення бізнесу, зміни у сфері надання послуг, управлінні, що сприяє конкурентоздатності.
Негатив-ний	1) Масовий виїзд місцевий закордон – від 24 лютого 2024 року трудова міграція посилилась та з'явилась тенденція до евакуації сімей, зазвичай жінок і дітей, що посилює демографічну кризу, в наслідок виїзду молоді, та поглиблює кадровий дефіцит, особливо у закладах освіти та охорони здоров'я, адже здебільшого жінки були задіяні у цих сферах. 2) Нерівномірне навантаження на соціальну та адміністративну сферу – різке збільшення кількості населення створило значний тиск на інституції регіону (освітні заклади, лікарні, органи влади), адже потреба в обслуговуванні жителів тільки зростає, а бюджет залишається обмеженим. Зазвичай інвестиції реалізують у будівництво нових підприємств та житлових будівель, не акцентуючи на інших сферах. 3). Невизначеність та «тимчасовість» - деякі мігрантів не інтегруються повноцінно, як і релоковані підприємства, які лише частково інтегруються у економіку регіону, що гальмує можливості довгострокового планування розвитку.

Джерело: Систематизовано автором на основі [9 -10].

- проблему демографічного дисбалансу та відтоку молоді запропоновано вирішити за допомогою інвестування у молодіжні ініціативи та стимулювання громадянської активності, створюючи сприятливі умови для утримання населення у регіоні та спонукати його поверненню [10].

Комплекс цих ініціатив є спробою відповіді на наслідки як внутрішньої та і зовнішньої міграції. Вони сфокусовані не лише на протидії негативним наслідками міграційних процесів, але й використанні ситуації як поштовху та ресурсу для розвитку.

Для глибшого аналізу проблеми, запропоновано розглянути більш конкретний приклад – Перечинську територіальну громаду, адже вона, як частина Закарпатської області, також зазнає суттєвий вплив міграційних процесів.

Жителі громади менш активно виїжджають закордон на заробітки, ніж в інших громадах області, але після початку повномасштабного вторгнення, частина населення виїхало в інші країни у пошуках безпеки та стабільності. В наслідок цього відбувалась значна втрата трудових ресурсів, адже здебільшого їхала молодь. Від початку 2024 року було прийнято багато ВПО, адже громада стала одним із важливих приймальних центрів області та точкою опори для релокованого бізнесу. Нижче наведено порівняльний аналіз бюджету громади за 2021 та 2024 рік (табл. 5.), а також детальна інформація щодо бюджету громади та кількості населення (табл. 6.).

Можна побачити, що економічне становище громади кардинально змінилось. За три роки обсяг бюджету громади збільшився більш ніж удвічі, здебільшого завдяки податковим надходженням. Це свідчить про активізацію економіки, реєстрацію нових підприємств, збільшення кількості платників податків, збільшення кількості трудових ресурсів.

Таблиця 5. Порівняння бюджету Перечинської ТГ за 2021 та 2024 рік

Показник	2021 рік	2024 рік	Зміна
Загальний обсяг доходів	113,36 млн грн	245,49 млн грн	+116%
Податкові надходження	60,25 млн грн (53,15%)	190,51 млн грн (77,61%)	+216%
Офіційні трансферти	44,84 млн грн (39,56%)	46,74 млн грн (19,04%)	Частка скоротилась
Неподаткові надходження	5,09 млн грн (4,49%)	6,83 млн грн (2,78%)	Частка скоротилась

Джерело: Систематизовано автором на основі [6].

Таблиця 6. Бюджет Перечинської ТГ та структура населення (2024 рік)

Чисельність наявного населення (01.01.2022 р.)	12,4 тис. осіб
Кількість ВПО (31.07.2024 р.)	1,9 тис. осіб
Кількість місцевих, що виїхали (31.07.2024 р.)	512 осіб
Чисельність населення з урахуванням ВПО	13,8 тис. осіб
Надходження ПДФО	124,6 млн грн
Надходження ПДФО на 1 особу	8 730 грн
Індекс податкоспроможності	2,2
Реверсна дотація	30,4 млн

Джерело: Систематизовано автором на основі [4;11].

Громада зазнала суттєвих демографічних змін, адже у 2024 році громада, із чисельністю населення близько 12,4 тис осіб, прийняла 1,9 тис. ВПО, водночас втративши 512 місцевих жителів, здебільшого молодого населення. Приріст населення становить близько 11%, що збільшує навантаження на заклади освіти та медицини, а також на житлову інфраструктуру, яка за роки війни не збільшувалась. Громада зіткнулась з такими міграційними викликами як соціальний тиск, а саме адаптація житлового фонду, тиск на заклади освіти, збільшення обсягів соціальних послуг, та кадровий дефіцит, через виїзд місцевих закордон. Водночас з цими процесами посилюється і фінансовий тиск за рахунок вилучення частини ресурсів через реверсну дотацію. У відповідь громада активно долучається до державних програм із професійної адаптації ВПО, компенсації місцевому бізнесу, залучає новоприбулих до роботи у дефіцитних галузях.

Міграційні процеси стосуються не лише людей, але й переміщення економічних об'єктів. Одним із ключових чинників бюджетного зростання

стала релокація підприємств зі сходу країни, які утворили індустріальний парк. Він став фокусом нової моделі розвитку для міста. У 2024 році 19 підприємств індустріального парку разом забезпечили понад 102 млн грн надходжень до місцевого бюджету. Ці кошти вдала громади спрямувала на ремонт доріг, модернізацію лікарні, розвиток молодіжної політики, підтримку ЗСУ та інші соціальні заходи.

Громада активно сприяє діяльності релокованих підприємств та його швидкій адаптації, надаючи необхідну інфраструктуру, земельні ділянки та підтримку у вирішенні адміністративних питань. У відповідь бізнес допомагає з розвитком інфраструктури – ініціює участь забудовників у розширенні культурної, освітньої та медичної інфраструктури.

Загалом, Перечинська ТГ є прикладом не лише адаптації до масштабних міграційних процесів, а й перетворення їх на стратегічний ресурс розвитку, що вже дало результат. Громада демонструє позитивну динаміку економічного розвитку та підвищення якості життя – зростають податкові надходження, покращується соціальна інфраструктура, створюються нові робочі місця, запроваджуються цільові місцеві програми підтримки бізнесу та розвитку людського потенціалу [12].

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямі.
Проведене дослідження показало, що міграційні процеси – як вимушені, так і економічні – відіграють ключову роль у трансформації соціально-економічного становища Закарпатської області. Вона стала тилковим регіоном національного значення, прийнявши понад 100 тисяч внутрішньо переміщених осіб та ставши осередком для релокованого бізнесу, водночас втративши чималу кількість місцевого населення. Це все докорінно змінили економічні пріоритети області та її демографічну структуру.

Зміни особливо помітно у громадах, які проявили високу активність та адаптивність, як-то Перечинська ТГ. Вона змогла зробити міграцію каталізатором позитивних змін: громада не лише забезпечила підтримку ВПО, але й інтегрувала новоприбулих у економіку, залучила релоковані

підприємства, збільшивши податкові надходження, та за рахунок цього покращила місцеву інфраструктуру.

Дослідження виявило і певні структурні виклики, пов'язані із міграцією, такі як відтік працездатного населення закордон, здебільшого молоді, дефіцит кадрів у соціально важливих сфера та нерівномірність розвитку місцевих громад.

Це все потребує подальшого дослідження та системного підходу щодо вдосконалення становища. Варто акцентувати увагу на:

- розробці місцевої міграційної політики;
- створенні стимулів для повернення місцевих жителів;
- підтримці громад у питанні адаптації до мобільності населення та нового економічного навантаження;
- підтримці релокованого та місцевого бізнесу у формуванні нових робочих місць та загальному економічному розвитку.

Таким чином, міграція у Закарпатській області стала не лише викликом, але й можливістю для економічного зростання регіону. За умов правильної політики та комплексного підходу, міграцію можна перетворити не на проблему, а на ресурс для розвитку, забезпечивши сталий розвиток, стабільність у регіоні, економічну стійкість та соціальну згуртованість населення.

Література

1. Горбань С., Біленко О., Трубнік Т. Вплив міграційних процесів на економіку України. *Економіка та суспільство*. 2023. № 49. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-49-26>.

2. Сопільник Р. Л. , Ковалів М. В. , Єсімов С. С. та ін. Міграційне право України: навч. посіб. Львів: СПОЛОМ, 2023. 260 с. URL: <https://bit.ly/4iKttt7> (дата звернення: 05.04.2025).

3. Закарпатська обласна рада: офіційний сайт. URL: <https://zakarpattya-rada.gov.ua/zakarpattya/infrastruktura/heohrafiya/> (дата звернення: 07.04.2025).

4. Інформація щодо кількості населення Держстату. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publnasel_u.htm (дата звернення: 07.04.2025).
5. Сайт Державної служби статистики URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 07.04.2025).
6. Державний веб-портал бюджету для громадян. URL: <https://openbudget.gov.ua/> (дата звернення: 07.04.2025 р.)
7. Статистика щодо населення та міграції Закарпаття. URL: <https://uz.ukrstat.gov.ua/statinfo/dem/index.html> (дата звернення: 07.04.2025)
8. Панченко І., Паращук А.. Аналіз міграційних процесів в Україні: державний та регіональний аспекти. *Економіка та суспільство*. 2021. 32. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-32-92>.
9. РІШЕННЯ. Про Програму соціально-економічного розвитку Закарпатської області на 2025 рік від 19.12.2024 №1215. *Закарпатська обласна рада*. URL: https://zakarpatt-rada.gov.ua/docs/rishennya/8/17_sesion/rish1215.pdf (дата звернення: 12.04.2025)
10. УкрІнформ. Регіони – Закарпаття. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-regions> (дата звернення: 12.04.2025)
11. Соціальний паспорт Перечинської ТГ. 2024. URL: <https://pmr.gov.ua/pasport-perechynskoyi-miskoyi-terytorialnoyi-gromady/> (дата звернення: 15.04.2025)
12. Стратегія розвитку Перечинської ТГ. 2025. URL: <https://pmr.gov.ua/strategiya-rozvytku-perechynskoyi-miskoyi-terytorialnoyi-gromady-do-2025-roku/> (дата звернення: 15.04.2025)

References

1. Gorban, S. Bilenko, O. and Trubnik, T. (2023), “The impact of migration processes on the economy of Ukraine”, *Economy and society*, [Online], vol. 49, DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-49-26>.
2. Sopilnyk, R.L. Kovaliv, M.V. and Yesimov, S.S. (2023), *Mihratsiine pravo Ukrainy* [Migration law of Ukraine], SPOLOM, Lviv, Ukraine, available at: <https://bit.ly/4iKttt7> (Accessed 5 April 2025).

3. The official site of Transcarpathian Regional Council. (2011), “Geography”, available at: <https://zakarpattya.gov.ua/zakarpattya/infrastruktura/heohrafiya/> (Accessed 7 April 2025).
4. Official Website of the State Statistics Service of Ukraine. (2022), “Information on the population of the State Statistics Service”, available at: https://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publnasel_u.htm (Accessed: 7 April 2025).
5. Official Website of the State Statistics Service of Ukraine (2025), available at: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (accessed 7 April 2025).
6. State budget web portal for citizens (2025), available at: <https://openbudget.gov.ua/> (Accessed 7 April 2025).
7. Official Website of the State Statistics Service of Ukraine (2022), “Statistics on the population and migration of Transcarpathia”, available at: <https://uz.ukrstat.gov.ua/statinfo/dem/index.html> (Accessed 7 April 2025).
8. Panchenko, I. and Paraschuk, A. (2021), “Analysis of migration processes in Ukraine: state and regional aspects”, *Economy and society*, [Online], vol. 32, DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-32-92>.
9. Transcarpathian Regional Council. (2024), Decision “On the Program of Socio-Economic Development of the Transcarpathian Region for 2025”, available at: https://zakarpattya.gov.ua/docs/rishennya/8/17_sesion/rish1215.pdf (Accessed 12 April 2025).
10. UkrInform (2025), “Regions – Transcarpathia”, available at: <https://www.ukrinform.ua/rubric-regions> (Accessed 12 April 2025).
11. Official website Perechin city council (2024), “Social passport of Perechynska TG”, available at: <https://pmr.gov.ua/pasport-perechynskoyi-miskoyi-terytorialnoyi-gromady/> (Accessed 15 April 2025).
12. Official website Perechin city council (2025), “Development Strategy of the Perechyn Territorial Community until 2025”, available at: <https://pmr.gov.ua/strategiya-rozvytku-perechynskoyi-miskoyi-terytorialnoyi-gromady-do-2025-roku/> (Accessed 15 April 2025).

Стаття надійшла до редакції 08.05.2025 р.